

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 241. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délután. Ára évnegyedre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik.

A nyilvántartási cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez címzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középülete, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési díj

K. KÖZLÖNY

julius—decemberi folyamára.

Egészévre . . . 12 forint.

Félévre . . . 6 „

Évnegyedre . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középületei könyvkereskedésébe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

Kolozsvár, sept. 8.

(D.) Hogy a bécsi centralisták jelentékeny hódítást tettek volna azáltal, ha a bővebb reichsrathot a magyar alkotmány-jogok absorbeálásával oly alakban, a mint Schmerling ur tervezte, fentarthatták volna; ebben nincs semmi kétség.

A centralisatio mindig kedvez azon területnek a hová távolvidékek adóját s intézményeit összevonhatják, s a magyar királyság autonómiájának szűkebb körbe vonása kérdésen kívül jelentékeny anyagi előnyt adott volna azon központnak, a mely az országjövendelméről nagy, és bizonyos képviselői majoritása által mondhatni szabadon rendelkezhetett volna.

Nem kell mély politikai bölcselet ennek átlátására, úgy azon nagy nyugtalanság felfogására, mely a centralista lapok magatartásából kitünik.

Hogy minden lehetet elkövettek, sőt a lehetlenségeket is megkísérelték a fenebbi cél elérése végett a magyarok megpuhítására, ezt szintén könnyen fel lehet fogni azon urak mostani nyugtalanságából.

Tizenhét év óta foly a kísérlet politikája, s Magyarország sem meg nem hajolt, sem meg nem törött, és magatartása végre is csak egy régóta létező soha meg nem tagadható társadalmi axiomát igazolt, miszerint a polgárzat szilárd és illetőleg biztos összetartására csak két tényező lehet, vagy a vagyon és értelmiség közvéleménye, vagy a fegyver hatalma, azaz: vagy valódi alkotmányosság, vagy absolutismus.

Csodálatos, hogy a bécsi centralista szabadelvű lapok, a melyek Schmerlinggel megelégedve nem voltak, nem tudták már akkor tisztázni lenni az iránt, hogy Schmerling elbukása nem az ő osztrák programjának szabadelvűtlenségéből, hanem abból eredt, mert minden centralisáló alkotmány despotizálja Magyarországot, s ha Austria alkotmányosan akar előhaladni, kénytelen elismerni a magyar királyság irányában a paritás elvét, mert a magyar királyság híven áll a trón kötelekei mellett fogva Austria mellett; de Austria népeinek önmagát soha sem engedi alárendeltetni.

Világosan tudva van az, hogy Schmerling urat nem Hertbst és Kaiserfeld urak igen szép és magasztos szónoklatai, hanem a magyar királyság irányában rideg és elnyomó politikája döntötte meg. Mert soha sem lehet biztos valamely alkotmányosság, melyért a népeknek pozitív alkotmányukat, s benső meggyőződéseiket kellene megtagadni.

A centralisták most azt hánytorgatják, hogy ha Magyarországnak van jogfolytonossága, úgy az osztrák új alkotmánynak is van jogfolytonossága.

Jól van, ez ellen nincs kifogásunk; de ám használják tehát úgy jogfolytonosságukat, hogy a miénket ne sértse.

Nekünk nincs ellenünk, hogy Austria közös törvényhozásába intézze el mindennemű saját dolgait, s a birodalom azon részének fentartására alkotmánya szerint eldöntőleg befolyjon, de mi a mint ezer esztendeig alkotmányosan fenn tudtuk önállóság s mások beavatkozása nélkül tartani magunkat, úgy jövőben is fenn tudjuk tartani; s a mint három század óta meg tudtuk adni polgári tartozásainkat a közös dinastia nagybatalmi állásának fentartására s megvédésére, úgy jövőre is meg tudjuk adni azt a nélkül, hogy a polgári kötelekességek gyakorlatára Kuranda utól s társaitól tanácsot kérjünk.

Látni ezen urak töprenkedéseit Erdély

miatt Im most egyszerre a románok nemzetisége s szabadsága vált az ő aggodalmuk tárgyává; elfeledék, hogy ezen most egyszerre egy kegybe vett románok viszszaemlékeznek éppen a szabadelvű centralistákra, hogyan nevezték őket a ministerium statistáinak; s mily barátságtalanul bántak velek, egy színvonalra helyezve őket azon bukovinai paraszttal, a kiknek csak annyi votumok volt, a mennyit Schmerling intett!

És im azon statistái rangra helyezett tömeg eszélyesebb volt mint ők. Baritiu nyilatkozatára vissza kell emlékezniök a centralistáknak; Baritiu kimondotta a reichsrathra nézve az ad hoc eszmét, a mit a románok osztottak, s így az erdélyi reichsrathok minden compromissio nélkül megjelenhetnek ma is a pesti országgyűlésen, s részt vehetnek a közös ügyek olyatén tárgyalásában, a minőt a magyar képviselő a koronával, s a korona szintén a szűkebb reichsrathal egyetértve megállítanak; mert az erdélyi reichsrathok habár Bécsben megjelentek, de soha Erdélynek a magyar királysághoz tartozását fel nem adták, s nincs kétség, hogy soha el sem szakadnak a közös ügyek tárgyalásának azon módjától, melyet valaha a magyar királyság elfogadni kész leend.

Vagy talán a centralistáknak a szűkebb reichsrathban lehető többségök miatt ily compromissum nem jöhetne létre? És aztán bizonynyal ez nem fogja az állam gépezetnek kerekét annyira megakasztani, a mennyire megakasztaná ma is a februári patens irányában a magyar királyság határozott passivitása.

Ne fogadják el például a centralisták a közös ügyek közös tárgyalásának azon formáját, a melyre nézve a magyar törvényhozással a korona megállapodand; ez nem fogja zavarba hozni sem a koronát, sem a magyar királyságot, sem a császárság örökös tartományait.

Nem fogja zavarba hozni a koronát, mert annak ma azon joga van, hogy mint magyar király a birodalom közös ügyeit érdeklő dolgokról: u. m. a közös fegyveres erőről, a külső képviseletről, a külkereskedelemtől, a magyarországyűlés által megszavazott vér- és pénzadó ezen tárgyakra vonatkozó összegéről királyi hatalmával fogva intézkedhetik.

És minthogy a magyar alkotmány szerint ezen királyságot a bővebb reichsrathban beleegyezése nélkül nem előtértheti, következésképp a magyarok megjelenése nélkül a teljes reichsrathot összehívni nem lehet; éppen azon jogot bírja az osztrák császár a februári patens 13-dik §-ánál fogva Austria azon ügyeire nézve, a melyek a magyar királysággal közösek, a mit bír a magyar király a közös ügyekre nézve t. i. a királyi eldöntés jogát.

Ez tiszta jog. Ha nincs a magyar királyságnak saját beleegyezésével elfogadott oly képviselete, a melyen a birodalom másik felének népeivel egyetértve intézhesse el a közös ügyeket; akkor fenmarad a magyar alkotmány-jognál fogva a király eldöntő hatalma, s ezáltal nincs sértve a magyar jogfolytonosság; és ha nincs Austriának a februári alkotmány értelmében — a magyarok meg nem jelenése miatt — oly kiegészített reichsrathja, mely a közös ügyek felettilletékesen határozzon, ekkor azon reichsrath nem határozatképes; tehát annyi, mintha sünetelne; és így joga van a császárnak a 13-dik §-szerint önhatálmilag intézkedni, s ezzel még szintén nincs sértve a februári patens jogfolytonossága.

E szerint tehát a centralisták zavarba nem hozhatják a koronát.

De nem hozhatják zavarba Magyarországot sem, mert Magyarország kész hordozni a birodalomnak reá eső közös terheit, parlamentje meg fogja ezt a kormány előterjesztés alaposágához képest szavazni a korona részére, s ha nem fogadtatik el a centralisták részéről az általa ajánlható alkotmányos közeg ezen közös ügyekre szentelt pénz és erő hová fordításának alkotmányos

tárgyalása végett, akkor a magyar törvényei értelmében ezen jogot ott hagyja a koronánál.

Nem jöhet tehát így zavarba Magyarország sem.

És vajon zavarba jönnek-e a császári örökös tartományok? Nem hiszszük. A mostani kormány a februári patens körén belül is azoknak jobb lételt adhat. Mintán ugyanis a februári patens a birodalom tulsó fele közös törvényhozásának a szűkebb reichsrathot állította meg, ama tartományok szép hatás-körrel bírnak keblü ügyeik elintézésére, azon jogon pedig éppen kapni fognak, hogy az adott a magyarországi parlament példájára a szűkebb reichsrath szavazza meg; mert hisz éppen ezen adó-megszavazás jogában bírtak ők törvényhozásuk termékenységének garantáját; továbbá a ministerium a februári patens által sincs elzárva attól, hogy p. o. Csehországot Morzával, Gácsországot Bukovinával egyesítse, a tartományoknak erőteljes autonómiát biztosítson.

Látni való ebből, hogy a februári patens értelmében bővebb reichsrath hiánya az osztrák tartományokat sem fogja zavarba hozni.

Ennélfogva a centralisták nem bírnak az alkotmányszerű remonstratio oly fegyverével, a mely egy eszélyes kormányt akár képtelenné, akár tehetetlenné tehesen.

Ha tehát ők mélyebben néznek a dolgba, beláthatják, hogy Schmerling nem önmaga, de rendszere miatt bukott, s így a közös ügyek közös tárgyalására nézve a magyar országgyűlés és korona, valamint másfelől a korona és szűkebb reichsrath közt egy compromissum kell. Ha e compromissum mindkét részlől érvényre juthat, a birodalom nagy kérdése meg van oldva, és az alkotmány teljessége ki van fejtve, ha pedig, és a meddig ily compromissum létre nem jöhet, addig egyrészlől a magyar alkotmány szerinti régi felségi jog; másfelől az osztrák alkotmányban létező februári patens 13. §-a alapján az uralkodó hatalom elintézi a status legfontosabb kérdéseit a nélkül, hogy akár a magyar, akár az osztrák jogfolytonosságot megsértse.

Mielőtt tehát a centralista lapok oly nagy honadónásnak jogfolytonosságuk hánytorgatásával, legyenek előbb juristák, mint juristák azt is felfoghatják, hogy egy birodalom képviselete nem alapulhat jogi fictiokon.

Ha Erdély ma megjelenik Pesten, vagy megtagadva viszonyát elmege nemcsak a bővebb, de a szűkebb reichsrathba is, míg Magyarország ott nem lesz, addig a reichsrath nem teljes, s a februári patensnek csak is 13-dik §-a állhat érvényben.

Ezt meg kell fontolni a centralistáknak, ha valaha alkotmányt nem pedig csak juris fictioakat akarnak Austriának.

Kolozsvár, sept. 7.

(D.) Mintán eléggé tapasztalhatunk azt, hogy a bécsi centralista lapok mily melóssággal kapdossák át azon alaptalan és hamis állításokat, melyeket az erdélyi unio genesiséről ellenséges érzelmű emberek terjesztenek; azt hiszszük, hasznos dolgot teszünk, ha azt, a mi a jövő kifejlődés legelső kérdése, minden árnyalataiban kitisztazzuk.

Múlt szombati számunkban az unio kimondásának, s az összes erdélyi képviselőknek egyhangú beleegyezését megozátolhatatlan, s a gyerektől is érthető világos adatokkal kimutattuk.

De említett tettünk azon cikkben Puchner tábornok, s országgyűlési királyi biztosnak ezen gyűlésről az udvarhoz felküldött relatiojáról is, melyben határozottan ki volt mondva, hogy magyar és szász egyhangulag részt vett az unio kimondásában.

Tudjuk, hogy b. Puchner császári tábornok, és nem volt magyar; semmi láncz nem kötötte őt Erdélyhez, s erősebb fegyveres erő állt rendelkezése alatt, hogysem akkor, mikor még nem volt magyar honvédsereg egy 25 ezer lélekre menő város fiatal-sága őt terrorisálhatta, vagy annyira megdöbenthette volna, hogy ijedtében deferaljon valamely pártnak, valamint elég erős volt ő a rendet fentarthatni, ha a szászok a terrorisálás ellen neki panaszkodtak volna, a mely állítás alaptalanságát a szászoknak még al-

talunk is kiemelt pesti magatartása is tökéletesen bebizonyítja.

Érdekes lesz tehát tudni a közönségnek b. Puchner általunk említett relatiojának szövegét, mint a mely ekkor a nyilvánosság-nak nem volt átadva, s a melynek idevonatkozó részét, nehogy elferdítéssel vádoltassunk, az eredeti német szövegben itt közöljük, a mint következik:

„Nachdem gestern die Eröffnung des siebenbürgischen Landtages, nach abgehaltenem Gottesdienste, stattgefunden hatte, wurde heute nach dem Gottesdienste, wegen des Namenstages Sr. Majestät des Kaisers, die erste Landtagssitzung vorgenommen.

Da wegen Ueberfüllung der Gallerien, Niemand sich entfernen konnte, so wurde die Enunciation der Union mit Ungarn, durch den Umzug in dem Stadt mit den ungarischen Fahnen zuerst bekannt. Man hatte die 3 ersten kün. Propositionen in eine vereinigt, und unter Beistimmung der sächsischen Deputirten, jenen Entschluß einstimmig gefaszt.

Um 5 Uhr Nachmittags traten die Stände wieder zusammen, und bald darauf wurde mir die beiliegende Repraesentation mit der Bitte der allsegleichen Absendung überreicht, welche ich hiermit mit dem Ersuchen beischliesse, sie Sr. Majestät dem Kaiser unverzüglich zuzusenden.

B. Puchner relatiojából hármát tanulhatunk meg a reactionariusok; egyik az, hogy az unioról szóló törvény királyi propositio volt, s nem a magyar nemzet erőszakolta azt, törvényhozási improvisatio által; második az, hogy a város meg sem tudhatta az unio kimondását mindaddig, míg a magyar zászlókat nem kezdik az utcákon, annak enuntatioja után, széthordani, tehát nem hogy erőszakolást gyakorolt volna, de még tudomással sem bírt a város népe egyelőre e fontos törvényhozási eseményről; a harmadik az, hogy egy császári tábornok tesz ezen relatiojában bizonyosságot az uralkodó és a történelem előtt, hogy az unio minden erőszakolás nélkül, s a szász nemzetnek is beleegyezésével egyhangulag mondatott ki.

Most már beszéljenek a reactionarius lapok, a mint tőlük kitélik; a jog és igazság mellettünk van, s azt nem szükség sok szóval védeni, védi az önmagát.

Az 1863-diki felirat.

(Folytatás.)

És ki kell emelünk az ugyanazon 1791-dik évi 7-ik törvényezikket, mely világosan kimondja, hogy a törvények hozatalának, elterjesztésének és hitelen magyarázatának joga a fejedelemmel és törvényesen összehívott országgyűléssel közös; a 8-dik, mely a végrehajtó hatalom törvényes gyakorlatát szabja meg, és a nyílt parancsok általi kormányzást azon egyedül esetre szorítja, midőn a törvényekkel teljesen megegyező tárgyakban a végrehajtás másként szükséges eredménnyel nem történhetik; — a 10-ik, mely az országgyűlés évenkénti tartását rendeli, — a 11-dik, mely az országgyűlésnek tartása rendéről, módjáról, tárgyairól szól, és az adó kérdését határozottan azok közé sorozza.

És Erdélynek alkotmánya nem csak a felsorolt törvények és szerződések emeletében, hanem azok alkalmazásában tényleg létezik. Nem kívánjuk azonban Felséged figyelmét számos idézéssel terhelni, legyen szabad csak is azon egy tényt felhozunk, hogy az 1847-iki 20. és 21-ik törvény-cikkek világos tanúsága szerint, hazánk a katonai megajánlási jogot is gyakorolta.

Ily alapokon nyugvó alkotmányra tevők fel az 1848-iki nagyszerű socialis intézmények az alkotmányos szabadság koronáját. Törvényesen lön az urbéri viszony megszüntetve, az urbéres felszabadítva, nemes és nem nemes közt levő jogi különbség eltörölve, vallások és nemzetiségek egyenjósultsága kimondva, az adóviselés terhe a nemesség-re is kiterjesztve, és a katonakötelezettség egyformásítva.

Nem hallgathatjuk Felséged előtt el, hogy büszkén tekint Erdélynek nemessége és polgársága eme vívmányokra, melyeket alaptörvényeinkben gyökerező természeténél fogva a magyar törvényhozásnak, azért, hogy törvényne váljanak, a magas trón erősített meg; de ama kiváltságos osztályok, habár tisztán is látták amaz anyagi áldozatokat, melyeket azok létesítése okozand, polgártársaink s a közha-

*) Ezen kiállításokban voltak jelen szász és román képviselők közül a cikkünkben említett képviselők. Szerk.

za érdekében önként alkottak meg mint kezdeményezők s ajánlottak fel az alkotmányos szabadság oltárára.

Egyet kell még kiemelni az azon törvények közül, melyeket ama két országgyűlés hozott: ez az 1-ös, mely az ugyanazon évi pozsonyi VII. d. törvényekkel együtt, a magyar korona külső állott két részének egyesítését elrendeli, mely egyesülésnek áldásaitól mi jelenleg meg vagyunk fosztva. Már pedig ama törvények teljes erővel bírnak; mert hozatalukkor minálunk semmi oly mozgalom nem létezett, mely azoknak érvényességét megengedhette. És ama törvényeket nem p. j. nem rögzített szabályok szerint választott, hanem százados gyakorlat által szentesített törvények alapján összehívott törvényhozó testület magának, Felséged akkor dicsőn uralkodott nagybátyja V. Ferdinándnak fejedelmi kezdeményezése folytán alkotta, minthát éppen az a királyi proposícióknak egyike volt. Megerősítése a törvényes fejedelem által törvény-szabta módon történt. A formások megszegésének, különösen a házára oly fontos unióról szóló törvényeket illetőleg, még csak árnyéka sincs. És a 48-ki törvények nagyobb részint nem is új, ismeretlen eszményképek után törekednek, de a szabad fejlődés útján természetesen következő intézkedéseket létesítnek, melyeket századok felvilágosult szelleme, már most a vonakodó államokra is reá erőszakol. Jelenen pedig az unióról szóló törvényekkel Szt. István birodalmának két alkatrésze egyesítését mondták ki, melyek századokon át egy államtestet képeztek, melyek csak is az idő viszonyosága miatt szakadtak el egymástól, melyek ismételve hozott törvények, országgyűlési határozatok és országos bizottsági munkálatok tanbizonyosága szerint soba sem is mondták le a viszont-egyesítés reményéről, és magukat mindig ugyanazon szent korona tagjainak tekintették. Így az 1848-iki törvényesen összealkotott országgyűlés, valamint egyfelől az ur-bér megszüntetésével és köztelherviselés kimondásával, és éppen az addig jogosult osztályok kezdeményezése folytán, az emberi jogok iránti tartozást fizette le, ugy az unió-törvények fejedelmi e' ter-jesztés után meghozásában, nemzet és fejedelem-nek egy hosszú időn át buzgódt közös óhaját valósította.

Mig azonban mi a jogra hivatkozunk, mert meg vagyunk arról győződve, hogy egyedüli helyes kapocs fejedelem és alattvaló között: vannak Felségednek tanácsosai, a kik a jog-eljárás elméletét mondják magukénak, — mig mi a törvényt idézzük, mert meg vagyunk győződve felőle, hogy az minden állam-intézmény legszilárdabb biztosítója, a legitim trónok egyedüli támasza, a személy- és vagyonszolgálat fentartója: addig Felségednek némely tanácsosai, törvények és szerződéseink egész sorát nyilatkoztatják érvénytelennek. Valóban, oly nagy felfogási különbség létezik ama tanácsadók, és mi közöttünk, hogy mi nem vagyunk képesek felfogni, miként vállalhatják el a felelőséget, midőn a legitimitásnak, a monarchicus érzelmeknek kebleinkben igen mélyen gyökerező szálait tömegesen igyekeznek kitépni, mikor a jogot eljátszottnak szóval, tetel nyilatkoztatják, és mintegy szándékosan látszanak megintatni akarni amazokkal együtt a régi el-évtőlhetlen jogot is, melylyel Felséged és legmagasabb háza a koronát bírja. Nem értjük, miképpen léteznek egy legitim nagybatalmasságnak tanácsosai elidegenítői maguktól mindazon ősi elemeket, melyek századok hosszú fejlődési rendében képesek valának eme hatalmas birodalmat alkotni, azt minden fenyegető veszélyek között megőltalmazni, sőt minden viharból megerősödve, titundókló fényben emelni feljebb, — és átcsapván a bizonytalan kísérletek mezejére, keresik az állam-életnek egészen új elemeit, csak ezután eléllítandó tényezőit, a birodalom alkatrészeit, nagyobb felől rokonsszenvvel nem isért, határozatlan, és elérhetlen célok után törvén.

A mi hitünk szerint a központosítás olynemű erőszakolása, minőt Felséged kormánya követ, nem közlekedést, de szétágazást szül.

Szeretnők, ha a feledékenység tengerébe merülnek mindazon tények, melyek iménti állításainkat igazolják. — Fájdalom, az lehetetlen! Hiszen Felséged államministere mondá ki a jogeljárás elméletét. Hiszen újra meg újra javaslatok vannak hozva az octroy-ák, csaknem mindig az ideiglenesség alakjába burkolva, de meghatározatlan tartamra szabva.

Állításaink bizonyítására nem hozunk több adatot fel; azonban a legalázatosabb alattvalói hüség, valamint helyzetünk folyó kötelességértetünk kényszerítene megjegyezni, hogy a Felséged 1860. évi oct. 20-án kiadott diplomájában kimondott elvek és a kormány több későbbi rendeletei, tényei egymással határozott ellentétbe hozattak.

Méltóztatott volt Felséged amaz oct. 20-diki diplomájában és azzal kapcsolatos legmagasabb kéziratában kijelenteni, hogy gyökeres változtatásokra lévén szükség, azon rendszeren, melyet a birodalmi kormány több mint egy évtized óta követett, a monarchia minden országának jogi multját, politikai individualitását fenntartani akarja, hogy a további fejlesztést mindenütt azok alapján szándékozik vezetni. Nem elégítheték ugyan ki amaz imént említett kegyelmes nyilatkozatok egy alkotmányhoz híven ragaszkodó nemzet kívánságait; mindamellett a már-már bekövetkező sebb kor reménye dobogtatá sziveinket, mert ama már többször tisztelt

diploma 1-ös §-ban Felséged legmagasabb elhatározása szerint kegyelmesen kinyilatkoztatni méltóztatott, hogy törvényeket az országgyűlés beleegyezésén kívül hozni, a nélkül törvényeket változtatni nem enged. És erre nemcsak legmagasabb személyét, hanem felséges utódait is kötelezte, minnek nagyobb bizonyosága okáért azon ünneplésen kiadott hitlevelét az egyes országok levéltáraiba is letéttetni rendelt. — És hogy ne dobogott volna hangosan fel a honi szív, midőn Felséged világosan kinyilatkoztatni méltóztatott, hogy a haza alkotmányának a körülmenyek által igényelt fejlesztése, és jelenen az 1848-ki törvények átvilágítása törvényhozás útján fog történni. E biztató reményt az 1861-iki február 26-án kelt, a birodalmi alkotmányt tárgyzó nyilparancs meghiúsítá; az ugyanis teljesen intézkedett egyoldalul azon ügyekre nézve, melyeknek mikénti rendezése az azelőtti évi october 20-án báró Vayhoz intézett legmagasb kézirat szerint a magyar országgyűlés közreműködésével vala elintézendő.

Ily viszonyok sajnálatos következményeinek kell tekintetünk, hogy a Pestre 1861-ben hirdetett országgyűlésre Erdély meg nem hivattott, ellenére az 1848-ban Kolozsvárt maga rendén alkotott és kihirdetett I. és II. — valamint a pozsonyi VII. t. cikkkeknek; — ellenére annak, hogy ezen törvény-cikkkek alapján a két ország tényleg egyesült, éppen Felséged dicső elődének, V. Ferdinándnak királyi összehívása folytán már 1848-ban ugyanazon egy országgyűlésen tanácskoztak Pesten, megjelen-vén azon az erdélyi kövek és királyi hivatalosok is, egyik nemzetbeliek sem vére ki. És ugyan e viszonyokból következett, hogy hazánk törvényeitől kormánykörökben azután nagyobb és nagyobb lön az eltávolítás; ezredéses alkotmányunkkal egyidős, és az 1848-ki törvények folytán a változott időviszonyok szerint idomított helyhatósági rendszerünk megsemmisített, helyében alkotmányunk alapjával, valamint a jelenkor kívánataival egyaránt ellenkező törvényhatósági rendszer hozatott be, amaz alkotmányunkkal és törvényeinkkel összeférhetlen igazságszolgáltatás, mely a korlátlan egyeduralom koraszakában vétett vala gyakorlatban, visszaállítatott; köztisztviseltek álló hivatalnokaink és ítélő-bíráink, kik az alkotmány és törvény megsértésével, a kormánynak segédkezet nyújtani nem akartak, nagyrészen lemondani kényszerültek, vagy elmozdítottak. E közben lépett az erdélyi köz-országgyűlés megtartása előtérbe. (Vége követ.)

Az unitáriusok idel zsinata Szt.-Geri- ozén aug. 27- 29-én.

(Folytatás.)

Augustus 27-kén reggel 8 órákor az esperesi lakban megkezdődött a zsinat egy imádsággal, melyet az egyházi közszónok az egybegyűlt zsinati tanács körében szokott mindig tartani; ezután rendez tanácskozás volt 10 óráig, tárgyai közül a köz-önöség érdeklőket hátrább közlöm. Ekkor az egész gyűlékezet a templomba ment, legelől a zsinati tanács tagjai, utánok a minden vallású előkelő vendégek, ezután a távolabbi helyekről és vidékről egybegyűlt nő nem és művelt ifjúság, végre a helybeli birtokosok, nők és a nép. Sajnálunk kell, hogy a jelen volt sokaságnak nagyrésze nem fért be a templomba, de ezen segíteni nem lehetett. A közönöség az orgona áhítatos akkordjai s harmóniás ének közt elhelyezkedvén: t. Buzogány Áron kolozsvári tanár ur foglalta el a szószéket, s ihletett könyörgés után ez evangéliumi ígérkö beszélt: „Nem adott Isten nekünk félelemnek lelkét, hanem erőnek, szeretetnek s józan elmének lelkét (2. Tim. 1. 7.) Szónok először az unitáriusok közelebbi 20 év alatti belételeire pillantott vissza, meghatólag érintvén a jeleket, melyek mutatják, hogy felelték — miúint szintén a többi testvér felekezetei felett is — viszontagságos idők viharzottak el, de egyszersmind azt is kimutatta mai helyzetükből, hogy e viszontagságokat erkölcsi erőben és anyagi segélyforrásokban erősítvén állották ki. Ezután hazánk határait túllépve, az egyetemes keresztény világban tartott rövid szemlélt, s azon meggyőződését mondotta ki, hogy habár a régi, de nem egy helyen egészen új szellem munkál, tisztultabb nézetek vernek gyökeret, melyekből a keresztény hit és remény életerősebben fejlődik; a mivel nyugat a keresztény vallás iránt bámulatos érdeklődéssel viseltetik; a kereszténység leg-hűbb és buzgóbb fiai s legélesebb elméi, felekezeti különbség nélkül egyesülve fáradoznak azon, hogy a keresztény vallás dicsőségét ne formákban, különbségekben s alárendelt emberi tételekben keresse a világ, hanem azokban az örök igazságokban, melyek erkölcsileg jobba teszik az emberiséget, melyek boldogítanak s üdvözíteni képesek, s zóval: minden jelek a vallásos élet egy virágzó tavaszának nemsokára feldertülésére mutatnak, a midőn a szabadság, szeretet s igaz testvériség szent fogalmai mindinkább testté válnának. Mindezekben szónok egy csendes folyamú, de annál nagyszerűbb vallási mozgalom elemeit látja, melyet korunk tudománossági és műveltségi szüksége követel, s a józan értelem és igaz keresztény szellem forrón óhaj. Hogy e mozgalom nem zajjal történik, s nem virvja küzdelmeit erőszakosan, mint hajdan, hanem észszel és a tudomány fegyverével, szabad vizsgá-

lódás és vélemény-nyilvánítás által, éppen azt mutatja, hogy a küzdelem behatód, a javítás szükségérzete mélyebb, a küzdő felek fegyverei ész és nem fegyver, s ehésképest a siker nagyobb leend. Az álláspont, melyet szónok elfoglalt, a felekezetség korlátain feljül emelkedett, ama magasabb keresztény álláspont volt, melyen a kijelentés a teremmel, a vallás a tudománnyal, a szív az értelemmel, a külső és erkölcsi belső élet egymással érintkezik.

E munka szónoknak az európai egyháziadalom színvonalán állását, átgondolt s egyszerűen nem es előadás pedig kitűnő szónoki tehetséget bizonyította be, s hallgatóit teljesen megrabogta és megnyerte, elannyira, hogy annak, valamint a többi zsinati beszédeknek és imáknak kinyomatása iránt a gyűlékezet egybangu óhaját nyilvánította.

Ezután főtisztelendő püspök Kriza János ur intézte a gyűlékezethez zsinati megnyitó beszédét, alapítván azt a 118-dik zsoltár e szavaira: „Áldott, a ki jött az urnak nevében. Áldunk titeket, kik az urnak bázából valók vagytok.”

E beszédben a vallásos elem és a kedély, az eszmék és költői nyelv csodaszépén voltak egyesülve, s a zsinatok tartásának vallásos és népgyűlési jellege a történet világánál, de az élet ragyogó színében mesterileg volt rajzolva. Végszávaiban megáldá a zsinati szent gyűlést, s az ur asztalához hívá meg a gyűlékezetet. Az urivacsora előtt hévízi pap tiszt. Péterfi Sándor ur, az egyházi beszédeiről és imáiról ismeretes író és tudós tartott jelesen dolgozott és meghatólag előadott agendát, mire elkezdődött az urivacsora-vétel. Az isteni tisztviseltek d. u. felkeltők lettek vége. Egy órai időköz telhetett el az ebédig. Ez alatt a közönöségnek az ebédjegyek lőnek kiosztva, s ki-ki értesített: melyik asztalnál foglaljon helyet. A főtáncos és hölgykiosztó egyttesen hivattak meg, a többi vendégek személyesen. A nőket és hölgyeket kijelölt egyházi tanácsos és más előkelő vendég urak vezették asztalhoz s egymás mellett vegyesen, s valamennyien a 150 ezüst terítékű asztalnál foglaltak helyet. A már fennebb leírt ebédlő-szobában öt asztalhoz elsőrendben 326 egyén ült le, később ismét 110 rendkívüli vendég. Az étkezés, zene és pohárköszöntés elkezdődött. A köszöntés tárgyaíra és köszöntőkre nézve a rendező bizottság programmot állított meg, mi kevés kivétellel meg is lön tartva. Legelsőben ő Felséged, a királyért, mint legelső magyar emberért, a felséges királynéért, a korona-örökösért, a kir. herceg-kisasszonyért, az uralkodó házért és a birodalom minden népcinek alkotmányos szabadságáért emelt poharat a főtiszt. püspök ur, s köszöntését többszörös har-sogó éljenzés szakította meg és követte. Ezután a főtisztelendő püspökért, a főgondnokért, iskolák és körök felügyelő gondnokaiért, közfőjegyzőért, esperesekért és jegyzőkört, tanárokért, felszente-lendő papokért, fő- és segéd-gazdaszónokokért, gazdákért, a zsinat költségét kiálló Küküllő- és Maros-köri unitárius ekklesiákért, a jelenvolt vasárhelyi ref. tanárokért, a helybeli unitárius és református ekklesiák közötti egyetértésért, a marosszéki szé-kely népért, a zsinat nem unitárius vendégeiért, végre az egész zsinati gyűlékezetért. Kitűnő köszöntők voltak: a püspök, Dániel Gábor ud-varhelyszéki alkotmányos főkirálybíró, Fülöp Albert marosszéki alkotmányos királybíró, Mikó Lőrincz, Ferencz József, Buzogány Áron, Marosi Gergely tanár, Vályi, szent-benedeki református és Albert, tordai unitárius lelkész urak. Tizenkét tál válogatott étel s négyféle bor volt, egyiket a borok királyának, Szent Gerezse kevély-ségének nevezték el. Az ebédet felszeten társalgás, nyájas beszélgetések, élénk vigság és pezsgő jó kedv fűszereztek; végződött egynegyed hétkor. Nem kell mondanunk, hogy a köszöntésekkel gyakran a Rákóczi és más lelkesítő magyar indulók váltakoztak. Ötve közvacsora, világítás s az ifjúságnak t. ifj. Gál István urnál táncos mulatsága volt.

(Folytatása következik.)

Különfélek.

Gr. Crenneville ő nagyméltósága tegnapelőtt városunkba érkezett. A „N. F. Pr.“ szerint ő nagyméltósága fogja megnyitni oct. 15-kén az erdélyi országgyűlést, az elnökség azonban báró Kemény Ferencz ő nagyméltóságára fog átruháztatni.

Ő Felsége o. f. hó 4-én fogadta kiballgatáson Schmidt Konrád urat. Saguna érsek csak két napig mulatott Bécsben. A bécsi lapok még semmi részletet nem tudnak a fogadtatásról, s csak sejtik az „O. D. P.“, hogy különösen Schmidt Konrád ur figyelemztette ő Felségét a birodalmat fenyegető veszélyre (!) miután a mostani kormány elveszté szem elől a birodalom érdekeit. (!)

Ámbár országunkban a cholera esetek még nem fordultak elő, de a szomszéd Moldva- és Oláh-országokból felénk is közeledvén, a kir. főkor-mányszek jónak látta előre már egy országos cholera-bizottmányt felállítani, mely a cholérának neta-láni országunkban kiáltása és uralma alatt a kíván-tató intézkedéseket gyorsabban megtétesse; tagjai ezen bizottmányok, a kir. főkor-mányszek elnöke, gróf Crenneville; kir. főkor-mányszeki tanácsosok:

Jakab Bogdán, Dániel Imre; orsz. főorvos dr. Pa-taki Dániel, orvostudor és tanár k. t. dr. Szabó József, tanár és tr. Nagel Emil, és kertületi orvos Bakonyi József.

— Városunkban a hidkapu kibladó előtt egy kellemes piacster nyílik, melyet Széchenyi em-lékére „Széchenyi-ter“-nek neveztek. Ez eddigi sár-fészek most szépen ki van köveve, s csak az itt felmutatható eredmény is eléggé-igazolja, mely okos gondolat volt a város igás erejét helyreállít-tani, a mely által a város az idei köveltetésnél is ezereket nyert meg, a mely munka körül a város mérnöke mellett nagy érdeme van Antal Mihály ur kifáradhatlan buzgalmának is. Figyelmeztetjük a közönöséget a tér közepén épülő kútra. Ez egészen a város mérnöke Tompa ur érdeme, a ki azon re-ményben, hogy a kútra kellető költség kőzadakozás útján begyűl, azt építtetni kezdte. A kútnak oly gazdag forrása van, hogy az egész várost el-látja jó ivóvízzel, és itt, hol az ivóvizet pénzzel veszik, hol a kútvám 2 ezer forintnyit vesz ki a polgárság zsebéből, eléggé megmérhetni, mennyire közhasznu eszme volt ezen kúta felállítani, mely-nél jobb, frissebb s tisztább ivóvíze Kolozsvárnak nem lesz. A kút három ölnyi magas, piramis alaku kőoszlop közt kettős szivattyús kifolyással lesz el-látva, s ha a közrésztvé késsé teszi a vállalko-zókat, csinos vasráccsal lesz az körülkerítve. A ki-folyó viz a kúttól néhány ölnyi távolságra egy bo-mok emészthőbe vesz el, s általában nagyon eme-lendi a tért, kivált ha egykor sikerül a kúzból eső részben ronda épületek lebontatása. Kíváncsok volna azonban, ha a város hatósága azt az omladozó hid-kaput, melyet már intő jelül a villám is megrom-bolt, még ez őszön lebontatná. Vasárnapokon lát-hatni, mily nagy ott a szekerek tolulása, zavarja. De ki keszkeedik arról is, hogy a hidkapu rop-pant nagy kövekből álló boltozatából, a mely oly omlatag, egykor egy darab nem fogja az alatta elhaladókat agyonütni? És vajlon nem lehetne-e ezen a szép őszön a sörház végénél levő fal elbontásával a Ferenc szerzetesek temploma előtti utcát a Szamoshoz végre valahára megnyitni.

„A dézsi jótékony nőegylet alakuló nagy közgyűlést jelen szeptember hó 29-én d. e. 9 órákor fogja tartani. A közgyűlés napján este a nőegylet által, a kaszinó termében táncestély fog rendeztetni.

„Mint a hiv. „Wiener Ztg.“ 26-diki száma közli, császár ő Felsége aug. 29-kén kelt legfel-sőbb kézírata által megengedtetett, hogy Mikó Antal Csik-szék ideiglenes főkirálybírája, Béli György Aranyos-szék ideiglenes főkirálybírája, báró Kemény Domokos és Nagy Elek volt ideigl. gu-bernialis tanácsosok hivatalaikat ismét elfoglalják.

„A „Debatte“-nak egy bécsi levele követ-kező tudósításokat tartalmaz: Lengyel lapok ag-gódva hozzák azon tudósítást, hogy a galicziai or-szággyűlés csak jövő évben fog egybehivattni. Mi azon kellemes helyzetben vagyunk, a leghatározot-tabban biztosíthatni, miszerint ezen adat a kormány cselekedatának éppen nem felel meg. Döntő körökben szilárdul fenáll azon szándék, a lajtán-inneni or-szággyűlések november közepén, legkésőbb de-cember elején egybehívni. A kormány ugyan gyo-rsítottabb egybehívást óhajtott volna, azonban ez ellen a legkülönbözőbb oldalról hatályos ellenveté-sek tetettek. Az országgyűlések s a birod. tanács ülészekai — mondák — az utóbbi években oly gyorsan következtek egymásra, hogy az illető tes-tületek tagjainak lehetetlen volt, magántügyeiknek a szükséges gondot szentelni; a szünet tehát mul-hatlan szükség, ha a kormány azt nem akarja, hogy a követek közül számosan, talán a többség, vagy bizománnyát letegye, vagy tevékenységét sza-badságvétellel kezdje. „Minoritásokkal nem vihetők ki alkotmányos tettek“ — válaszóla állítólag gróf Belcredi igea jellemzőleg ily értelmű előterjesztés-re. Az erdélyi országgyűlés e hét végén, a magyar s horvát országgyűlések a rá következő legköze-lebbi nyolcz nap alatt fognak állítólag egybehivat-tatni, ugy hogy tehát a Lajtbántuli országok kép-viseletei is novemberben s legkésőbb decemberben fognak ülésezni. Kiemelendő mindenesetre azon kö-rülmény, melyért biztos helyről kezességet vállal-nak, miszerint a kormány programjába tartozik, a cselekvést a magyar s horvát országgyűléseken az oct. diploma s a febr. 26-ki patens előterjesztésével kezdeni.

„A „Narodni Listy“ egyik legutóbbi szá-mában a jelenlegi ministerium s e ministerium el-leneseinek programját igyekszik vázolni. A mi-nisterium programja a közigazgatásban a decen-tralisatio felé való törekvés; a közjogi kérdésekben azonban még csak tíres lap van előtűnt. A minis-terium jól ismeri ellenségeit. Itt vannak először is a burocraták. Ezek egész hadsereget képeznek. Bach és Schmerling urak 17 éven át dolgoztak ki-képzéstuduk és szervezőstuduk, az államtanácsból kezdve az utolsó kerületi hivatalig. Aztán ott van-nak a centralisták, kik előtt a franczia rendszer le-beg eszményképtől, s ott ama német „culturalisták“, kik előtt a törvényesség vagy absolutismus, sza-badság vagy reactio mindegy, ha csak a német elem bir túlsálya. Ide tartozik a politikai filiste-erek amaz osztálya, kik minden változtatás ellen dű-höngnek s az absolutismust akarják, miután éppen itt van. Ezek körülbelül ama cotteniak, melyek a kormány decentralis politikájával ellenkeznek.

* A „National-Zeitung“ bécsi levelezője előtt gróf Belcredinek a közigazgatási decentralizációt illető programja nem titok többé. Azt állítja ugyan, is, (s a „Presse“ hozzá teszi, hogy más helyeken is ily újmutatásokat kapnánk.) hogy a Lajthán tuli tartományokban ugyanazon berendezést akarják életbeléptetni, a mióta Magyarországon létezik. A magyar megyék miutájára a német sláv tartományok kerületekre osztatának s ezek élén, mint Magyarországon a főispánok, a magas aristokratia férfiai fogának állani. Az új kerületek Lajthán tuli „Gau“ elnevezést nyernének, a kerületi főnökök, illetőleg a Lajthán tuli főispánok pedig „Gau-grafen“ nevet.

* A „Stürgöy“ írja: Mint halljuk, 3 cs. s apostoli kir. Felsége f. évi aug. 29-én kelt legf. elhatározásával egyben megengedni méltóztatott, hogy Wukovics Sebőnek jelenleg még az állam birtokában levő elkobzott javai az azokra esett földterhmentési kárpótlási összegekkel együtt két gyermekének: Örményi Pálné született Wukovics Máriának és Wukovics Gábornak kegyelemből kiadassanak; az elkobzás tartama alatt befolyt tisztá jövedelmek kiadása iránt pedig az 1857-dik évi sept. 16-án kelt legfelsőbb elhatározásban foglalt szabályok lesznek követendőek.

— Veterán tudósunk Almási Balogh Pál ur — mint az „Uj Korszak“ értesít — egy nagyérdemű tudományos munkán dolgozik. A mű címe az „Oceán virágkertjei.“ Leírja ebben szerző nemcsak nagy szakavatottsággal a természet azon csodáit, melyek a tenger vizében új világot tárnak a figyelmes bűvél elé, hanem oly kellemes, érthető módon is adja elő tárgyát, hogy élvezetet fog benne találni nemcsak a szaktudós, de a nagy közönség is. Azt is megjegyezzük, mivel a művet személyesen láttuk, hogy B. ur főfigyelmébe hazánk művelt női közönségére irányult, ezeket akarja ő a komolyabb olvasásra buzdítani, s velők a természettudományok eredményeit megismertetni. Valóban csak óhajthatnánk, hogy a művelt izlésű női közönség a regények s egyéb félértelműek helyett, oly komoly, de a mellett kellemes tartalmú művekkel láttassék el, melyekből élvezet s szükséges ismereteket szerezhesen.

* Szilágyi Sándor jeles történetbírunk visszaérkezett külföldi utjából. Hekkenást Gusztávnál éppen most van sajtó alatt „Erdély története“ című nagyobb műve, melyből a „Budapesti Szemle“ igen szép mutatóványt közölt. Az olvasó közönség minden esetre nagy érdeklődéssel néz e munka elébe.

* Az „Ország Tükre“ e hó végén megszünik. — October elején azonban ugyancsak Balázs Sándor szerkesztése mellett egy új nagy politikai, ismeretterjesztő és szépirodalmi képes hetilap fog megindulni e cím alatt: „Magyarország és a nagy világ.“

* Vas Gereben és Dobsa Lajos írók egy „Bakter“ című, s a politika mellőzésével gúnyos és élezes tartalommal Komócsy József szerkesztése mellett Pesten hetenként egyszer (vasárnap) Trattner-Károlyi nyomdájában megjelenendő lapnak kiadására az engedélyt főtitánokmester ur ő excellentiájától megkapták.

* Gagern Henrik, hesseni követ a bécsi udvarnál, Magyarországon terjedelmes jószágot vásárolt. Gagern 1848-ban a frankfurti nemzeti gyűlés elnöke volt, s mint ilyen ismerkedett meg ott Szalai Lászlóval, kivel később baráti viszonyban is állott.

* Patterson, a híres angol utazó, hazánk egyik legbuzgóbb ismertetője a külföldön, jelenleg Győrben időz, Xantus barátjánál. A természetvizsgálók pozsoni gyűlése után, hová szintén elment, ismét visszatér Győr környékére, s ott azon célból, hogy nyelvünket megtanulja, huzamos ideig fog mulatni.

* Kárpótlás. 1849. jun. 29-én a soók-szelőcei molnárak malmaát a Vaág-folyón a cs. kir. katonaság stratégiai szempontból lerontotta. Mint a „P. Lloyd“ értesül, császár ő Felsége legújabb elrendelési méltóztatott, hogy a nevezett molnároknak kárpótlásul 7000 forint fizetessék a hadi pénztárból.

* Kossuth bankjegyekkel fizetett adóhátralék. Hevesmegye 110,277 forint 17 krajny régi adóhátralékai közt egy 8,137 forint 40 krajny tétel is volt, mely annak idején Kossuth jegyekben teljesítettén, újabb is követeltetett. Mint a hiv. „Stürgöy“ írja, egy beérkezett udvari rendelvény szerint a pénzügyminisztérium részéről intézkedés történt, hogy ezen összeg a tartozásból végérvényesen kitűrtültesse.

* Lemény János, birodalmi tanácsos, a „Gazeta Transilvania“ hasábjain kijelenti, hogy azon hír, mintha ő Bécsben lopott volna, nem egyéb merő hazugságnál.

* Azt a jó madarat, a ki Esztergom és Vác közt gr. Zichy Rudolf uti málháját, melyben nevezetes összeg és több drága ékszer volt, ellopta: Zútrichben végre mégis elfogták. A gyanu mindjárt bizonyos Löwy Gusztávra esett, kit a hatóság nyomozólevelekkel azonnal üzbébe is vett. A lopás elkövetése után Alexandriába menekült, honnét — tán a kolera elől, az utóbbi hetekben visszatért Európába, és Svájcban, Berencz Lajos név alatt kóborolt. Az ékszerek közül több darab, melyeket nővéreinek ajándékozott, már a hatóság kezében van.

* Egy Lipcsében lakó erdélyi szász, felvilágosítást intézett a Lipcsében most ülésező német

36-os bizottmányhoz, hogy ez nyilatkozzék az erdélyi szászoknak az austriai birodalomban beállott, belpolitikai fordulat következtében állítólag fenyegetett — nemzetiségük javára.

— (A réz gyógyszer a cholera ellen.) Dr. S. Burq következő jelentést tesz a réz megelőző és gyógyító hatását tanúsító tapasztalatairól: 1832-ben, 49-ben és 54-ben azon munkások, a kik rézzel dolgoztak, tökéletesen megkíméltek a cholera-tól. Hasonlóképpen azok is, a kik a verdit név alatt ismert réz-só termelését üzték. Katonai orvosok Páris, Gallipoli és Varnában egy ovták meg a katonákat e bajtól, hogy rézlemezeket viseltek velük pusztá testükön és naponként néhány csep feloldott réz sót vettek be velük.

Politikai hírek.

Franciaország. Páris, sept. 2. A francia napisajtó a decentralisatio kérdésével foglalkozik. Kiváló érdeklődéssel bir Neftzer cikke a „Temps“ban, melyben a decentralisatiót védve ezeket mondja: „a Guizot-Montalambert-Falloux trifolium ellen felhordható valamennyi gyanúsítást bebizonyítani tekintjük, s alá is írjuk azokat. De hát mi következik tovább? Avagy azon titkos törekvésektől függ-e a mi sorsunk, a melyeket a középkor néhány hátramaradt embere táplálhat? Tehát annyira félreértelnék immár a történet műve, és az ujkor legyőzhetetlen erejű szelleme? Oly kicsinyhitték lettek volna a francziák önön maguk és Franciaország irányában, hogy azt hiszik, miszerint a franczia egység és egyenlőség minden ember szeszélyétől s ötleitől függő lehet? Avagy kátraház-e a forradalom, s a véres évszázadok által összeforrasztott egység darabokra esik szét, ha nem tartja azt össze a közigazgatási centralisatio bálója? És vajlon minden veszte lenne, mihielyt nem volna a többi megyefőnök? A legkézzelfoghatóbb dolgoknak se tulajdonítanak már fontosságot, s nem gondolják meg, miszerint a vasutak feltalálása előtt a legcentralisáltabb állam se volt ugy centralisálva, mint napjainkban a legkevésbé centralisált! Nem erősebb egyesítő gépek-e egy millió praefect-nél és ügynöknél azok a vasutak, melyek az ország minden városát Páris külvárosává teszik? S vajlon semmibe se vesztik-e azt az önértéket, melyet a nemzet önön magából s történetéből merít? Vajlon azonnal szét fogunk-e, kik mi szabadsághoz jutunk? Valóban minél tovább gondolkozik az ember, annál nagyobb kénytelen csodálkozni a nagy zaj felett, melyet ütnek. Valamennyi történelmi és emberi dolog között legszilárdabb a franczia egység. A külföldiek tudják ezt, és valóban fájdalmas dolog, hogy a francziák kételkednek benne. Ha mégis némi határozottsággal s boncsoló élel támogatnák az egység ezen tanárai thesiszeit. De hát tudjuk-e, habár csak azt is, hogy mit akarunk? S tudják-e azt maguk is? ha a feudalismus és a régi pártok ellen irányzott declamatiókat levonjuk, mi sem marad ezekből. Meggondolják-e azt, hogy a nancy-i comités követelményei nagyon messze vannak azoktól, melyeket az 1791-iki és a III-diki alkotmány megadott? hogy a centralisatio, a mint azt ismerjük, álljanak bár miből történelmi okai, csak a consulas alkotmányából veszi eredetét? Tudják-e, hogy a decentralisatio annyira nem legitimista eszme, miszerint a restauratio e tekintetben még a császárság hagyományait is gondosan főtartotta és megerősíté? Erős kormányt kívánnak s ezen hatalomnak még legelső feltételei is ismeretlenek előttük. Ha a kormány erejét a polgárok és községek gyengeségére s az egyéni és közös erély hiányára akarják építeni, akkor még egy részleteiben csupa nyomorékokból álló családnak is rendkívül meglepő csoportulatot kellene ábrázolnia. Mi is kívánjuk, hogy erős legyen a kormánybatalom, csak hogy mi mást értünk az alatt. Szerintünk az az erős kormány, mely a kellő pillanatban az országban létező erő maximumát képes kifejezni oly dolgok körül, a melyek reá tartoznak, és pedig ép azon körülményről fogva, hogy nem avatja magát azokba, a mik nem tartoznak reá. Más szavakkal: az erős kormánynak feltétele nem a centralisatio, hanem ellenkezőleg a decentralisatio. I. Napoleon kormánya bizonyára eszményképe volt az erős kormánynak, a ti értelmezések szerint. Minden államot kézei közt tartott, és csaknem megbuktatta volna azt a Mallet-féle összeesküvéstől kapott orpöczkölés. Másfelől nagyon erős Angolország kormánya, pedig évszázadok óta egyedül biztosítéka a polgárok szabad támogatása. Az Egyesült államokban egy kormány, melyet négy év előtt a mi tekintély-embereink oly számadólag néztek le, könnyű szíjjal fejte ki minden rendelkezése alá tartozó, s a körülmények által nyújtott erőt. És mi magunk is, talán csak nem képzeljük, hogy 1793-ban a centralisatio mente meg bennünket? — Mi más volt a convent, mint a szabad nemzeti felülemelkedés képviselője? Ezen példából eléggé kivibető, hogy mit kell tartani a kormányhatalom és szabadság közötti híres ellentétől. Csak a tudatlanoknak szónoklók által feltalált szójárás az, nem egyéb. S az a megdönthetetlen igazság, hogy annál erősebb a kormány, minél szabadabb az ország, mert mindazon erők, melyeknek szabadabb életet és fejlődést enged, szabad ösztönökből tömörülnek egygyé körülé.

Páris, sept. 4. Híre szállong, hogy Bismarck a nyugati hatalmaknak ajánlatot készült tenni arra nézve, hogy a hgaégek kérdésének végleges elintézése tekintetéből európai congressus hívassék össze. Czartoriszky herceg, ki atyja halála óta a külföldön tartózkodó lengyel aristocratia főnöke, egészen visszavonulni készült a politikától, s gácsországi jószágain szándékozik lakni, a mire már meg is kapta volna az engedélyt Austriától. A „Mem. diplom.“ ismételve megozsolja azon birt, mintha Austria Olaszországnak Spanyolország általi elismerése ellen Madridban tiltakozott volna. Austria, mint a nevezett lap állítja, csak egyszerűen nyilatkozatot adott be, hogy mostantól fogva fölmentve érzi magát mindazon következményektől, melyeket a két kath. udvar közös működését illetőleg a pápa világi hatalmának javára az egyidejűleg Metternich herceg és Mon ur által 1861. máj. 28-án Párisban átnyújtott jegyzékek eredményezhetnének. Köz tudomásu dolog, hogy e jegyzékekben Austria és Spanyolország készeknek nyilatkoztak, Franciaországnak a pápa világi hatalmának fenntartására segédkezet nyújtani.

Olaszország. Milano, sept. 1. A félhivatalos „Gen. Corresp.“-nak írják: „Tegnap este, mint Aspromonte évnappján, nem éppen jelentéktelen zendülés volt Bresciában. Nagyobb csődülések szükségessé tettek a nemzetörtség föléptét, melyet a zavarók kövekkel fogadtak, s ennek folytán néhány nemzetör megszécsült. A dühöngő tömeg erre megrohanta a városházát, elégette az iratokat, szétzúzta a butorokat s bántalmazta a jelenlevő hatósági tisztakat. Midőn erre katonaságot requiráltak a csendzavarók ellen, ezek szétfutottak és a csend nem lett többé zavarva. Különben Brescia aligha maradt magára aspromontei-demonstrációjával, mert mint egy ide érkezett távirat Livornóból jelenti, ott is demonstráltak, azonban a dolog békésen végződött, és a hatóságok közbelépése nem volt szükséges.

Németország. Közlebb a német lapok átvettek a „Staatsarchiv“-ból egy beszélgetést, mely Vilmos porosz király és Ferencz József osztrák császár közt folyt volna 1863. augusztus 3-án, s a melyet Vilmos király írásba is foglalt. Ugyan a „Staatsarchiv“ közli most az osztrák promemoriát is, mely feleletképp küldetett Vilmos királynak a fejedelmek gyűlésére újabb meghívással egy cs. kir. szárny-segéd által 1863. aug. 7-dikén, Gasteinba. Ezen austriai emlékirat így szól: „Azon körülményből, hogy porosz király ő Felsége alaposnak ismeré el a császár nézeteit, a német-ségi viszonyok elkerülhetetlen reformjára vonatkozólag, arra nézve is egyetértés reményét meríti a császár, miszerint a reform kérdése rendkívüli tanácskozást igényel, mely az eddigi meddő kísérletek kerékvágásából kitérő módon lenne tartandó. A király ő Felsége az uralkodók személyes összejövetele ellen azon kifogást tette ugyan, hogy hiányzanak az ilyen nagy borberejű tanácskozásokhoz megkívántató megelőző előkészületek, s hogy kockázatos dolog volna a fejedelmek egybegyűlése azon bizonytalanságra, hogy hát ha nem fognak egyetérteni oly tárgyre felett, a melyet minden oldalról meghányi-vetni szükséges. Azonban, miután a német reform kérdése már évek óta minden irányban meg van vitatva, miután az irodákban tömérdek anyag hever használatlanul felhalmozva, és miután a pusztán minisiteri konferenciák utja ekkor még mindenkor gyakorlatiatlannak bizonyult: könnyű felfogni császár ő Felségének azon gondolatát, miszerint nem az a feladat, hogy a messzire terjedő tanácskozásokkal kísérlet megújítását, hanem az, hogy a német uralkodóknak közvetlen alkalom nyujtassék végleges és kezesztülható határozatban megállapodásra. A kívánt eredményért előre kezeskedni természetesen soha se lehetend; mindazáltal hasonlíthatatlanul érvényesebben fognának bízottleg hatni az egyetértés indokolási Németország uralkodóinak tanácskozásában, mint az újból kitanult szak-emberek kezei közbe jutandó értekezletekben. Azon ellenjavaslatra, miszerint minisiteri konferenciája előzze meg az uralkodók tanácskozását, legyen elég annyit megjegyezni, hogy az utóbbi szükségleteknél vólnék, ha az előbbi célhoz vezetne. Ha a királynak kételeyei vannak a delegatusok megválasztásában eljárás ellen; legyen idevonatkozólag megjegyezve, miszerint, ha a rendi gyűlésekben ellenzéki szellem lenne túl uralkodó, ezen szellem a szövetségi viszonyokban is nagy nehézségeket fogna előidézhetni. De az ilyen túl-bágások ellenében a szövetségi parlament tagjainak egyenes választása még kevesebb biztosítékot fogna nyújtani; mivel a király azon javaslatával, hogy valamennyi állam számára egyenlő, s egyáltalában conservatív választási szabályzat volna megállapítandó, — a teljes kivihetlenség áll szemben. A szövetségi viszony felfogásának kétségkívül inkább megfelel az államtestületek képviselője, mint az egyenes választás útján eszközölt ország-parlament, és az előbbi nemü in-situatio kétségkívül alkalmasabb leendhetne a szövetségi ügyekben való határozó illetékesség gyakorlására, mint a bécsi és berlini nagy politikai gyűlésekkel semmi összefüggésben nem levő képviselői testület a szövetségi gyűlésen.

A mi végre az öt tagú directorium alakítását illeti, ezen combinatiót ő Felsége, a császár, nem csak bel czélszerűségi indokoknál, de kiváltképpen azon oknál fogva találta ajánlatosnak, minthogy

Austria és Poroszország a drezdai conferenciák idejében az öt szavazattal bíró végrehajtó tanács eszméje iránt már tisztában volt egymással. Tagadhatlan azon nehézség, melyet a directoriumnak a benne részt nem vevő államok fölül is kiterjedendő illetékessége foglalná magában; hanem ezen ellenvetésnek is élet lehetne venni az által, hogy elvileg minden német uralkodónak megadatnék a jog, czélszerű módon arra, miszerint a directorium tagjainál választathassék.

Moldva-Oláhország. A Dunai fejedelem-ségek kérdéséről az esti „Moniteur“ ezeket mondja: Bukarestben zavargások ütöttek ki a fejedelem távolléte alatt, s habár gyorsan elnyomattak, mégis nagy izgalmat idéztek elő a fejedelemségekben; a pártfogoló kabinetek is kénytelenek valának az ügyvel foglalkozni. Ha nem birt is komoly jellemmel ez a mozgalom, mégis az általános kényelmetlenség érzetének jelül veendő az. Tömrdek kifogást bordanak fel a hospodár kormányzása ellen; s nem mind alaptalanok azok. Azonban méltányos dolog nem feledni a nehézségeket, melyekkel a kormány megküzdni vala kénytelen, az ország mély demoralisatioja mellett, a melybe az előbbi kormányok alatt süllyedt. Könnyű a bajokat elősorolni, de nehéz azok orvoslását kijelölni. A bécsi lapok idegen beavatkozást emlegetnek. Ez nem új eszköz ott. Elég sokszor tettek ezen országok azzal kísérletet, s valóban a legkevésbé okos eszköz lenne, a mult tévedéseire visszafordulni. Akár collectív, akár egyedi beavatkozás egyenlő bonyodalmakat idézne elő, melyek sokáig zavarban tartanák a kabineteket. A dolgok mostani állásában egyedül alkalmas eszköznek látszik az, hogy Kuzával meg kell értetni, miszerint okvetlenül szükséges az által igazolni magát az ellene támasztott gáncok ellenében, hogy minden kifogáson kívüli politikát kövessen, s a rendet állítsa helyre, a mi-ben számíthat a védhatalmak erkölcsi támogatására. Nem rég a fejedelemségek és Austria között szerződés kötött a szökevények kiadása tárgyában. Elejénte azt lehetett volna hinni, hogy ez politikai menekültekre vonatkozik, azonban a romániai kormány ezen értelmezést visszautasította azáltal, hogy az illető hatóságoknak megküldé az ide vonatkozó utasításokat.

Ujabb. Berlin, sept. 5. A „Nordd. Allg. Ztg.“ írja: Hausen párisi dán sajtóügynök azon tudósítása, hogy Észak-Schleswig visszaadása iránt alkudozások folynak, pusztá koholmány. Minélfogva fölösleges volna annak erősítése, hogy a Bismarck minisiterelnökre vonatkozólag említett tények is csak káprándók.

Kiel, sept. 5. Kültötnnek mondják azon hírt, hogy Augustenburg herceg önkénytelen hagyná el Kielt. Az osztrák cabinet sem tett ilyenmő ajánlatot. Az itteni hírlap közli a porosz seregeknek a hgségeken leendő áthelyeztetésére vonatkozó megállapítást. Kielbe egy zászlóalj tengerész-tüzérség jön. Rendszaburba 2 gyalog zászlóalj és egy osztály tábori tüzérség; Lauenburgba egy zászlóalj sorgyalogság, egy zászlóalj könnyű gyalogság, s egy század dragonyos.

London, sept. 5. A „Times“ párisi levelezője tagadja, hogy a gasteini egyezséghez tartozó titkos cikkekelyek léteznének. A newyorki legújabb posta szerint a mexikói császárság Washingtonban levő képviselője nem formászerinti részvétíratot akart az elnöknek a gyilkos esetre vonatkozólag, s szerencsekívánatot az Unio győzelmeinek alkalmából az elnöknek kezébe juttatni; de Johnson nem fogadta el azon okból, mivel az Egyesült államok nem ismerik el a mexikói császárságot.

Páris, sept. 5. A „Patrie“ Portsmouthból sept. 1-jéről a következő tudósításokat közli: Nagy szemle tartatott, a krimi háborúból ismeretes nevű Buller tbk vezénylete alatti hadgyakorlatokkal. Este nagy lakoma Seymour admirál kitűzői parancsnoknál, erre nagy köztánczvigalom az arzenal royal naval collegjében, melyet az angol tengerészek adtak, s Drammond admirál rendezett. A fél Angliából egybegyűlt sárségek reggeli 6 óráig táncoltak; 8 órakor valának a bucsulátogatások; 9 órakor indult el az egyesült francia hajóraj, pánczélos hajókkal tevéen hadgyakorlatokat, s számos magánhajó kíséretében. Chasseloup Laubat a tengerészeti tanácsosokkal Havrebe ment a „Reine Hortens“on Gaeydon tengerészeti praefect f. hó 2-kán Brestbe. A pánczélos hajóhad folyó hó 2-kán este 6 órakor vetett horgonyt Cherbourgban; ugyanott időzött „Colorado“ amerikai jelzőgőzös is, Goldsborough ellenadmiral alatt, és a „Bellona“ fregatte.

Távíratí tudósítás a bécsi börzéről.
September 7-én: 5%. Nemzeti kölcsön 100 frt 72.90.—5% Metalliques 100 frt 68.40.—Bank-részvény 776.—Hitelintézetí részvény 200 forint 173.40. London 10 ft. 100 frt 23 1/4, kr 109.75.—Eztüst 107.50. Cs. kir. arany 5.18.—1860. kölcsön 87.9.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DÁNIEL.

